

УДК 37.015.6(045)

КАТЕРИНА БІНИЦЬКА,
кандидат педагогічних наук

(м.Хмельницький);

ДМИТРО НІКИТЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент
(м.Рівне)

Особливості сучасного стану системи економічної освіти в Україні

Стаття присвячена вивченню проблеми сучасного стану, чинників популярності та перспектив розвитку вищої економічної освіти в Україні. Проаналізовані погляди вітчизняних науковців щодо проблеми розвитку системи економічної освіти в сучасній Україні. На основі аналізу вітчизняної теоретичної літератури визначено терміни «система економічної освіти», «економіка». Акцентовано увагу на стратегічні пріоритети національної системи економічної освіти. Визначені негативні риси, притаманні сучасній українській системі економічної освіти. Висвітлена програма для поліпшення сучасного стану економічної освіти в Україні. Наведені погляди сучасних вчених-економістів щодо стратегічних пріоритетів національної системи економічної освіти. Висвітлено стан сучасної економічної освіти в Україні, зумовлений необхідністю переходу до нових засад формування та розвитку економічних знань, що базуються на духовно-моральних та історико-культурних традиціях українського суспільства. З'ясовано, що економічна освіта орієнтована на поглиблений аналіз економічних процесів, які сприяють формуванню основ соціально орієнтованої економіки. Визначено, що освіта є рушійною силою, яка змінює суспільство, а економічна освіта – важливий чинник соціально-економічного розвитку держави.

Ключові слова: *система економічної освіти України, вища освіта, підготовка, вчені-економісти.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Інтеграційні процеси в системі вищої освіти України, зокрема і економічної, у єдиний європейський освітній простір вимагають постійного пошуку інноваційних напрямів вдосконалення вітчизняної системи освіти, які дозволять підвищити якість освітніх послуг, модернізації змісту освіти і організації її відповідно до світових тенденцій і вимог ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя, розвиток державно-громадської моделі управління. Освіта є однією із рушійних сил, що змінюють суспільство, а ґрунтовна економічна освіта – це передумова соціально-економічного розвитку держави.

Аналіз досліджень і публікацій... Значний теоретичний і практичний інтерес для дослідження обраної проблеми викликають праці А. Бурої, А. Немченко, Р. Олексенко, В. Павловської та ін.

Формулювання цілей статті... *Мета статті* – аналіз ролі системи економічної освіти та її ефективності в освітній галузі України.

Виклад основного матеріалу... У зв'язку із глобалізаційними, трансформаційними, інтеграційними процесами та реформуванням вітчизняних вимог до економічної підготовки майбутніх спеціалістів змінюються вимоги та вимагається впровадження ефективних освітніх технологій як у викладанні методології ринкової економіки, так і у викладанні суто прикладних питань економіки. В Україні чітко визначений орієнтир на входження у світовий освітній простір, тому динамічне здійснення модернізації організаційно-економічної освіти дозволить підготувати майбутніх фахівців, які своєю профільною професійною підготовкою будуть відповідати вимогам часу [3, с.35].

В. Компанієць у своєму дослідженні зазначає, що економіка – це не просто виробництво, розподіл, використання благ, а це, передусім, відносини між людьми – агентами економічної діяльності з приводу виробництва чи розподілу. А основою людських відносин є мораль. Тому, коли в суспільстві відбувається криза моралі, коли метою економічної діяльності стають нажива та гроші, криза неминуха. Знання без їх духовно-морального наповнення, без міцного фундаменту духовно-моральних цінностей, сформованих у тому числі в системі освіти, здатні в даний час зруйнувати як саме суспільство, так і реальну економіку. Рівень освіти є стабільним чинником соціально-економічного розвитку, тільки якщо система освіти, через яку вони потрапляють до суспільства, збудована в духовно-моральних координатах.

Закордонні вчені вважають, що сучасна економічна освіта знаходиться у кризовому стані з причин відторгнення економічної теорії від моралі та потреб людини, перетворення економічної діяльності з засобу на мету життя. Економічна система освіти, сформована в східнослов'янській цивілізації, спочатку була заснована на основі духовно-морального, соціокультурного та антропологічного підходів. Основні проблеми вищої освіти і головна причина кризи освіти – втрата її цивілізаційної ідентичності і передбачає орієнтацію на всебічний розвиток особистості без шкоди для будь-якої складової людської природи, розвиток всіх сил душі, опору на фундаментальність, системність, культуру, змістовність, консервативність, стабільність, традиційність, творчість та перехід до технократичного підходу, сформованого у західній цивілізації. Реформування системи вищої економічної освіти відбувається одночасно і у провідних країнах світу, що робить освітній простір непередбачуваним і часто не відповідає потребам реального ринку праці конкретних держав. Людський капітал у процесі його накопичення вимагає суттєвих економічних затрат [6, с.140].

Сучасна система вищої економічної освіти є необхідною умовою формування особистісних та професійних компетенцій людини, необхідних для всебічної самореалізації в умовах глобалізаційних інформаційно-інноваційних тенденцій. При цьому, така освіта має носити не тільки вузькоспеціалізований, але й загальносвітоглядний, особистісно-формульований характер. В умовах глобалізації виникає потреба у переосмисленні та теоретико-методологічному обґрунтуванні процесу підготовки майбутніх фахівців, зокрема, економічного профілю [4].

У концепції розвитку економічної освіти зазначається, що економічна освіта на сучасному етапі розвитку нашої держави визначається завданнями переходу до демократичної і правової держави, ринкової економіки, необхідності її наближення до світових тенденцій економічного і суспільного розвитку. Розвиток освіти відбувається в контексті загального процесу трансформації різних сторін суспільного життя, у тісному взаємозв'язку з перебудовою в інших сферах, одночасно виступаючи для них джерелом забезпечення необхідним кадровим ресурсом. До головних компонентів економічної освіти відносяться зміст та організаційно-освітні технології забезпечення. Економічна освіта охоплює комплекс соціально-економічних знань, умінь і навичок для забезпечення розвитку економічної культури і свідомості як особи, так і суспільства загалом. Головною парадигмою економічної освіти є розуміння того, що розвиток економічної сфери суспільства значною мірою зумовлений характером життєдіяльності людини, її світоглядом, соціально відповідальною поведінкою. Економічна освіта в Україні охоплює чотири блоки дисциплін, які формують сучасний

світогляд і зумовлюють потребу в постійному оновленні соціально-економічних знань, умінь, навичок: загальноосвітній, фундаментальний, інноваційно-практичний і блок дисциплін спеціальної підготовки. Навчальні дисципліни, забезпечують комплексне багатоаспектне вивчення закономірностей економічної сфери суспільства [7].

Провівши аналіз сучасного стану економічної освіти в нашій країні, можна відзначити, що економічні спеціальності на сьогодні надзвичайно популярні серед абітурієнтів. Упродовж останніх десятиліть зберігається ознака престижності економічних професій серед інших спеціальностей вищих закладів освіти України. Так, у рейтингу найкращого вищого навчального закладу України за економічними спеціальностями є Київський національний університет ім. Шевченка. Там готують тільки кращих спеціалістів за різними напрямками, стверджують експерти. Нещодавно проект «Євроосвіта» знову включив Київський національний університет ім. Шевченка в першу трійку рейтингу вищих навчальних закладів України. Працівники, за даними соціологів, також вважають його передовим [9].

Престижність вищої економічної освіти в Україні в порівнянні з іншими спеціальностями характеризується такими чинниками: в Україні зросла потреба у фахівцях-економістах та управлінцях, які володіють новими методами господарювання та управління; зміна в структурі галузей промисловості України, зменшення кількості виробничих підприємств та збільшення кількості підприємств невикробничого профілю в сфері торгівлі, громадського харчування, побутових послуг, розваг та інших створили нові робочі місця, де були потрібні фахівці саме економічного профілю. Створені в Україні умови для самостійного ведення приватного бізнесу, можливість зареєструвати власне підприємство та отримувати в десятки разів більшу заробітну плату, ніж на державних підприємствах, спонукала працівників йти на ризик заради отримання прибутків. Але працювати в ринкових умовах, виготовляти конкурентоспроможну продукцію або надавати послуги без знання економічних засад ведення бізнесу стало неможливим; отримавши диплом економіста майбутній фахівець мав змогу працювати як економістом, так і менеджером, фахівцем зі збуту, постачання, реклами, маркетингу та інших посад на підприємстві [8, с.204-205].

Стан сучасної економічної освіти в Україні зумовлений необхідністю переходу до нових засад формування та розвитку економічних знань, які базуються на історико-культурних і духовно-моральних традиціях українського народу, орієнтовані на поглиблений аналіз економічних процесів, що сприяють формуванню основ соціально орієнтованої економіки; формуванням сучасних економічних поглядів у майбутніх економістів, що сприятиме розвитку гуманізації та соціалізації суспільних процесів, національній самоідентифікації, спрямуванню економічної діяльності на підвищення рівня життя і добробуту українського народу; інтеграцією процесів навчання і виховання як складових освіти, що створюють духовно-моральні засади для формування сучасного світогляду фахівців економічного спрямування [7].

Сучасні вчені-економісти важливим стратегічним пріоритетом національної системи економічної освіти визначають вироблення у широких мас населення сучасного розуміння економічно-підприємницьких цінностей. Економічна освіта студентів і не тільки економічного профілю повинна послідовно формувати у спеціалістів економічне мислення та свідомість, виховувати розумні потреби, розвивати здібності у певному виді діяльності, формувати вміння співвідносити свої потреби з матеріальними можливостями; виховувати бережливе ставлення до природи, свідоме ставлення до обраної професії в умовах інтеграційних процесів, що відбуваються у державі; озброювати спеціалістів теоретичними знаннями та практичними навичками щодо особливостей праці; формувати потреби здійснення економічного аналізу, бачення перспективи; вчити оволодівати основами наукової організації праці в умовах ринкових відносин; формувати у студентів бажання та потребу повсякденно поліпшувати результати своєї праці у навчальній та побутово-корисній діяльності, брати участь в економічному житті вищого навчального закладу, виховувати в собі якості бережливості, ініціативності, діловитості, дисциплінованості [5, с.381].

Ми погоджуємось з поглядом А. Бурої, що актуальним для сучасної української системи економічної освіти є впровадження на всіх її рівнях практико-орієнтованої парадигми: «знання – вміння – навички – досвід діяльності – компетентність» [1]. Однак автор відзначає і негативні риси, притаманні українській системі економічної освіти: вузька професійна спеціалізація; аналіз закономірностей бізнесу та прогнозування його розвитку в більшості випадків спирається на математичні та статистичні методи, які вимагають від фахівців відповідних знань; економічна освіта досить часто вибирається в якості не базової, а другої вищої освіти. Водночас ми не можемо погодитись з тезою про те, що негативним є приділення значної уваги вивченню іноземних мов, так як, на нашу думку, значну роль у сучасній економіці відіграють світові економічні взаємозв'язки, які без знання мов не відбудуться [1].

В. Сфремов для поліпшення сучасного стану економічної освіти в Україні вважає за необхідне розробку і введення нової державної програми, яка б ураховувала досягнення світової економічної

думки та світовий досвід. Дана програма автора передбачає періодичне проведення загальнонаціонального конкурсу на кращий підручник з економічної теорії для економічних та неекономічних спеціальностей; встановлення державних премій за вагомі досягнення в економічній науці; створення Центру підготовки науковців вищого рівня для роботи в академічних економічних інститутах України; запровадження практики, коли посади навіть на нижчих щаблях державної вертикалі влади мають займати фахівці з економічною освітою; створення громадської організації вчених-економістів [2].

Висновки... Таким чином, система економічної освіти є специфічними освітніми послугами відносно інших нематеріальних послуг, тому що наслідки від споживання цих послуг є благом не тільки для індивіда, але і для економіки і суспільства в цілому.

Список використаних джерел і літератури:

1. Бура А. С. Сучасна економічна освіта: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / А. С. Бура, Т. Й. Захарова. – Режим доступу : <http://intkonf.org/bura-a-s-kfilosn-zaharova-t-y-suchasna-ekonomichna-osvita-problemi-ta-perspektivi/>.
2. Єфремов В. В. Економічна освіта як необхідна умова для впровадження в Україні інноваційної моделі розвитку [Електронний ресурс] / В. В. Єфремов. – Режим доступу : <http://soskin.info/ea/2011/9-10/201111.html>.
3. Немченко А. С. Історичні аспекти розвитку організаційно-економічної освіти і науки / А. С. Немченко, А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, А. В. Волкова // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2012. – № 3. – С. 32–36.
4. Олексенко Р. Економічна освіта в системі підготовки особистості до самостійного життя та творчості / Р. Олексенко. – Режим доступу: <http://www.ird.npu.edu.ua/files/oleksenko.pdf>.
5. Олексенко Р. Перспективи й основні напрями розвитку сучасної економічної освіти / Р. Олексенко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди». – 2013. – Вип. 28, т. 1. – С. 379–384.
6. Павловська В. А. Аналіз спрямованості інноваційних тенденцій розвитку сучасної вищої економічної освіти / В. А. Павловська, С. О. Краснощок // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2012. – № 2. – С. 140–146.
7. Про затвердження Концепції економічної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uazakon.com/document/fpart82/idx82748.htm>.
8. Шацька З. Я. Феномен престижності економічних спеціальностей у вищих закладах освіти України / З. Я. Шацька // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – 2013. – № 4. – С. 202–206.
9. Экономическое образование в Украине: куда пойти учиться [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://vz.ua/publication/5898-ekonomicheskoe_obrazovanie_v_ukraine_kuda_poit_uchitsya.

Spysok vykorystanykh dzherel i literatury:

1. Bura A. S. Suchasna ekonomichna osvita: problemy ta perspektyvy [Elektronnyi resurs] / A. S. Bura, T. Y. Zakharova. – Rezhym dostupu : <http://intkonf.org/bura-a-s-kfilosn-zaharova-t-y-suchasna-ekonomichna-osvita-problemi-ta-perspektivi/>.
2. Yefremov V. V. Ekonomichna osvita yak neobkhdna umova dlia vprovadzhennia v Ukrayini innovatsiinoyi modeli rozvytku [Elektronnyi resurs] / V. V. Yefremov. – Rezhym dostupu : <http://soskin.info/ea/2011/9-10/201111.html>.
3. Nemchenko A. S. Istorychni aspekty rozvytku orhanizatsiino-ekonomichnoyi osvity i nauky / A. S. Nemchenko, A. A. Kotvitska, I. V. Kubarieva, A. V. Volkova // Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti v farmatsii. – 2012. – № 3. – S. 32–36.
4. Oleksenko R. Ekonomichna osvita v systemi pidhotovky osobystosti do samostiinoho zhyttia ta tvorchosti [Elektronnyi resurs] / R. Oleksenko. – Rezhym dostupu : <http://www.ird.npu.edu.ua/files/oleksenko.pdf>.
5. Oleksenko R. Perspektyvy i osnovni napriamy rozvytku suchasnoyi ekonomichnoyi osvity / R. Oleksenko // Humanitarnyi visnyk Derzhavnoho vyshchoho navchalnoho zakladu «Pereyaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni H. S. Skovorody». – 2013. – Vyp. 28, t. 1. – S. 379–384.
6. Pavlovska V. A. Analiz spriamovanosti innovatsiinnykh tendentsii rozvytku suchasnoyi vyshchoyi ekonomichnoyi osvity / V. A. Pavlovska, S. O. Krasnoshchok // Visnyk Donetskoho universytetu ekonomiky ta prava. – 2012. – № 2. – S. 140–146.
7. Pro zatverdzhennia Kontseptsiiy ekonomichnoyi osvity [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.uazakon.com/document/fpart82/idx82748.htm>.
8. Shatska Z. Ya. Fenomen prestyzhnosti ekonomichnykh spetsialnostei u vyshchykh zakladakh osvity Ukrayiny / Z. Ya. Shatska // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnolohii ta dyzaynu. – 2013. – № 4. – S. 202–206.
9. E'konomicheskoe obrazovanie v Ukraine: kuda pojti uchit'sya [E'lektronny'j resurs]. – Rezhym dostupa : http://vz.ua/publication/5898-ekonomicheskoe_obrazovanie_v_ukraine_kuda_poit_uchitsya.

Аннотація

Екатерина Биницкая, Дмитрий Никитенко

Особенности современного состояния системы экономического образования в Украине

Статья посвящается изучению проблемы современного состояния, факторов популярности и перспектив развития высшего экономического образования в Украине. Проанализированы взгляды отечественных научных работников на проблему развития системы экономического образования в

современной Украине. На основе анализа отечественной теоретической литературы определены термины «система экономического образования», «экономика». Акцентировано внимание на стратегические приоритеты национальной системы экономического образования. Определены отрицательные черты, присущие современной украинской системе экономического образования. Предложена программа улучшения современного состояния экономического образования в Украине. Наведены взгляды современных ученых-экономистов относительно стратегических приоритетов национальной системы экономического образования. Отражено состояние современного экономического образования в Украине, которое предопределено необходимостью перехода к новым принципам формирования и развития экономических знаний, что базируются на духовно-моральных и историко-культурных традициях украинского общества. Выяснено, что экономическое образование ориентировано на углубленный анализ экономических процессов, которые способствуют формированию основ социально ориентированной экономики. Определено, что образование является движущей силой, которая изменяет общество, а экономическое образование – важный фактор социально-экономического развития государства.

Ключевые слова: система экономического образования Украины, высшее экономическое образование, подготовка, ученые-экономисты.

Summary

Kateryna Binytska, Dmytro Nikitenko

Peculiarities of the Modern State of the System of Economic Education in Ukraine

The article deals with the study of the problem of the modern state, factors of popularity and perspectives of development of higher economic education in Ukraine. The views of domestic scientific workers as for the problem of development of the system of economic education in modern Ukraine have been analyzed. On the basis of the analysis of domestic theoretical literature the terms, system of economic education, have been determined. The attention is accentuated on the strategic priorities of national system of economic education. Negative features, which are inherent in the modern Ukrainian system of economic education, have been determined. The program for improvement of the modern state of economic education in Ukraine has been elucidated. The views of the modern scientists-economists concerning strategic priorities of the national system of economic education have been offered. The state of modern economic education in Ukraine has been cleared up. It is stipulated by the necessity of transition to the new base of forming and development economic knowledge, which is grounded on spiritual-moral and historic-cultural traditions of Ukrainian society. It is clarified that economic education is oriented to the deepened analysis of economic processes, which assist forming of the bases of socially oriented economy. It is determined that education is the motive power, which changes society, and economic education – is an important factor of social-economic development of the state.

Key words: system of economic education in Ukraine, higher economic education, preparation, scientists-economists.

Дата надходження статті: «10» вересня 2014 р.